

מדינת ישראל

משרד מבקר המדינה
ונציב תלונות הציבור

נציבות תלונות הציבור
אנף ג

י"ז באב התשע"ט
18 באוגוסט 2019

בתשובתך נא ציין
תיק מס' 1033601

לכבוד
מר אדם רז
באמצעות הדוא"ל

מר רז הנכבד,

הנדון: תלונתך על משרד הביטחון

במכתבך אלינו הלנת על ארכיון צה"ל בעניין האיסור שהוטל לצלם באופן עצמאי מסמכים הפתוחים לעיון בארכיון - דבר המחייב את מי שמעוניין לקבל עותק ממסמכים אלה להשתמש בשירותי הארכיון הכרוכים בתשלום אגרה. טענת כי מדיניות זו מטילה חסם כלכלי על הגישה למידע ופוגעת במחקר על צה"ל ומערכת הביטחון. כמו כן הלנת על התעריף שגובה הארכיון, בהתאם למספר העמודים - הגם שמדובר בקובץ סרוק על גבי דיסק צרוב, ולא בדפי נייר.

הנציבות ערכה בירור ממושך בנושא זה אל מול משרד הביטחון, במהלכו שוחחנו מעת לעת ומסרנו לך עדכונים בדבר התקדמות הבירור. לצד פניותינו אל משרד הביטחון ערכנו בנוסף בירור השוואתי אל מול ארכיונים אחרים, ובעקבות מידע שמסרת בשיחה עמך אף פנינו לגנרל המדינה לשם קבלת מידע נוסף בנושא. עניין תלונתך הובא גם לידיעת מבקר המדינה ונציב תלונות הציבור הקודם השופט (בדימוי) יוסף חיים שפירא וסיכום ממצאי הבירור היו על דעתו.

עם סיום הבירור בעניין תלונתך, נבקש להודיעך כדלקמן:

1. בעניין גובה התעריף שגובה הארכיון - כפי שעלה בשיחתנו בעבר, בעקבות בירור הנציבות ערכה וועדת התעריפים במשרד הביטחון דיון בנושא והחליטה להוזיל את התעריף. עוד עלה בבירור כי הוראת תקנה 6 לתקנות הארכיונים (אגרות), תשמ"ב-1982, המעניקה פטור מאגרות מסוימות לחוקרים, אינה מיושמת בארכיון כלל. לאחר שהפנינו את תשומת הלב של משרד הביטחון לכך בפגישה שנערכה עמם, סוכם כי הם יבחנו את דרכי יישומה של התקנה. כמו כן סוכם כי תיבחן האפשרות לגביית אגרה מופחתת במקרים בהם מדובר בהיקפים משמעותיים של מסמכים.
 2. בסופו של דבר נמסר לנו כי הארכיון החליט ליישם את הוראת תקנה 6, באופן שחוקר המציג אישור ממוסד להשכלה גבוהה שהוא נמנה עם סגל המוסד או שהחומר דרוש לו במסגרת עבודת מחקר הנעשית עבור המוסד – יהיה פטור מתשלום אגרה, בשימוש הוגן וסביר בחומר נשוא העבודה האמורה בבקשה. הוראה זו פורסמה ועודכנה גם במחירון הארכיון.
- לצד השינוי שהוחל בעקבות בירור הנציבות בעניין התעריף והפטור מאגרה לחוקרים, מצאנו ליקויים בעצם החלת מדיניות המחייבת שימוש בשירותי הארכיון לשם קבלת העתק מהמסמכים המצויים בארכיון, וכן בגביית האגרה ללא מקור סמכות מפורש בדין, בכל הנוגע לקובץ דיגיטלי. משרד הביטחון הסתמך על תקנות הארכיונים (אגרות) כמקור נורמטיבי המאפשר גביית אגרה בגין מתן עותק ממסמכי הארכיון. אולם, הבהרנו למשרד

הביטחון את עמדת הנציבות לפיה התקנות, שתוקנו בשנת 1982, מתייחסות לגביית אגרה לכל עמוד כאשר מדובר בדף נייר, ואין בהן התייחסות לתעריף בגין קובץ דיגיטלי. הובהר כי גביית תעריף מופחת לעומת התעריף הקבוע בתקנות, אין בה משום מענה ללקונה זו, וכן הסבנו תשומת הלב לכך שארכיון המדינה, שפועל מכוח אותו הדין, אינו גובה תשלום בגין מתן עותק בקובץ דיגיטלי.

3. בנושאים אלה הצבענו בפני משרד הביטחון כי מדיניות של התניית השימוש בשירותי הארכיון הכרוכים בתשלום, לצורך קבלת עותק מהחומרים הפתוחים לעיון הציבור על פי חוק, יש בה משום פגיעה בחופש הביטוי ובזכות למידע של מבקשי המידע, והטלת חסם כלכלי בפני הגישה למידע.

כמו כן הדגשנו בפני משרד הביטחון כי המידע שבידי רשויות ציבוריות הוא קניינו של הציבור, והרשות הציבורית מחזיקה בו בנאמנות כדי לשרת את הציבור. הודגש כי הזכות לקבל מידע מרשויות ציבוריות הוכרה כחלק מזכויות היסוד במשטר דמוקרטי, ופירושה, בין היתר, הזכות לעיין במידע, להעתיקו או לצלמו.

4. עם זאת נציין כי משרד הביטחון פרש בפנינו את מכלול הנסיבות והשיקולים שהביאו להחלת המדיניות הנוכחית, שמקורה בצרכי ביטחון שפורטו בפנינו להנחת דעתנו. בסיכומם של דברים, הנציבות הבהירה כי מבלי להקל ראש בשיקולי הביטחון העומדים מאחורי המדיניות שנקטה, המענה אינו מצוי בהשתתף עלויות על הציבור המבקש לקבל עותק מן המידע השמור בארכיון, ובפרט לנוכח המצב הנורמטיבי כמפורט לעיל.

5. לאחר שהנציבות הצביעה בפני משרד הביטחון על ליקויים אלה, הודיע משרד הביטחון לנציבות מהן הפעולות שהוא מתעתד לנקוט בעניין. נמסר לנו כי משרד הביטחון יחל בימים אלה לבצע בדיקת היתכנות שתארך מספר חודשים, לבירור פתרון טכנולוגי שייתן מענה לצרכי הביטחון שבשלם נקבעו המגבלות על המעיינים בארכיון צה"ל, כאמור בתלונתך. עוד נמסר כי בפילוט שיבוצע יושקעו שעות עבודה רבות ומשאבים כספיים, ובהתאם לתוצאותיו תיבחן האפשרות להסיר את המגבלות שהוטלו על המעיינים. נמסר לנו כי הנציבות תעודכן באשר לתוצאות הפילוט עד לסוף 2019.

6. לנוכח כל האמור לעיל, תלונתך נמצאה מוצדקת, וכאמור לעיל, הצבענו בפני משרד הביטחון על מכלול הליקויים שנמצאו בבירור. הנציבות תמשיך לעקוב ולהתעדכן בפעולות שמבצע משרד הביטחון להמשך תיקון הליקויים - באופן מידתי שייתן מענה גם לצרכי בטחון.

7. יצוין כי בשיחה עמך הצבעת על ליקויים כלליים נוספים בעבודת ארכיון צה"ל. ראינו לנכון להביא תלונתך לידיעת אגף הביקורת במשרדנו. למען הסדר הטוב נבקש להבהיר כי תכניות עבודתו של משרד מבקר המדינה נקבעות בהתאם למכלול שיקולים ואילוצים ובהם המסגרת החוקית, אינטרסים ציבוריים, מגבלות כוח האדם והאמצעים העומדים לרשות מבקר המדינה, ואין באפשרות משרד מבקר המדינה להתחייב שנושא פנייתך ישובץ בתכנית העבודה של ביקורת המדינה.

אנו מודים לך על שטרחת והעלית את הדברים על הכתב והבאת נושא זה לידיעתו של מבקר המדינה. מבקר המדינה מייחס חשיבות רבה למכתבי תלונה המגיעים אליו מן הציבור, והוא רואה בהם תרומה משמעותית לביקורת המדינה.

בכבוד רב,

מוריה דשתכי-ברנס, עו"ד
עוזרת בכירה למנהלת נציבות תלונות הציבור